Cenzurat.
XLVII. évf. Cluj, 1937. március 3. szám

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapitotta: DR. BOROŞ GYÖRGY.

Az idők jelei.

A budapesti „*Magyar Szemle*“ februári számában Bangha Béla jézustársasági atyának, a kiváló katholikus hitszónoknak tollából egy nagyon is alkalomszerü cikk jelent meg a keresztény egyházak unió-járól. E cikkben a jeles egyházi ember biztosan látó szemmel és helyes itélőképességgel arra mutat rá, hogy a kereszténységet napjainkban minő veszély fenyegeti. A kétely, közöny, az élet elanyagiasodása és elérzékiesedése, a mindinkább előtörő egyház- és vallásellenes harc, amelyet a hajdani Szent Oroszországnak helyén keletkezett kommunizmus irányit, szervez és anyagilag is támogat, olyan veszedelmeket rejtegetnek, melyek előtt egyetlen keresztény hivőnek sem szabad szemet hunyni, hanem föl kell készülni a nagy harcra. Ebben a küzdelemben részt kell vennie minden keresztény egyháznak s a közös harcra meg kell teremtenünk a kereszténység egységét. Nem szabad tehát fönnállania a katholicizmus és protestantizmus közötti nagy elválasztó falaknak, hanem meg kell találni az egyesitő elveket, mert sokkal több, fontosabb dolog egyesit, mint amennyi elválaszt bennünket.

A katholikus, sőt éppen a katholicizmus legharcosabb rendje részéről elhangzott szózat a legkomolyabb gondolkozásra késztet minden vallásos lelket. A komoly keresztény felhivás nem is maradott visszhang nélkül. A napilapok jelentőségéhez mérten méltatták. Hazarészünk ujonnan felszentelt református püspöke, Vásárhelyi János is kellően méltatja ezen törekvést s felemliti, hogy a protestáns egyházakban már van hasonló mozgalom, egyik: a Hit- és Rend-mozgalom, a másik: Soderbloom stockholmi lutheránus esperes mozgalma. Az első amerikai mozgalom lévén, elsősorban az egyházak közötti gyakorlati együttmüködés kérdésével foglalkozik, a másik a hitben levő egyező álláspontokat kutatja. Mindkét mozgalom a jelen évben világkonferenciát tart a a közös eszmék érlelése és gyakorlati terjesztése szempontjából.

Berkely California, America.
Unitarian College for the Ministri.

A Bangha Béla eszméje tehát nem új gondolat, de jó gondolat. Nem új különösen akkor, ha az unitárius nagyokra s az unitárius történelemre gondolunk. A keresztény megértő eszmére gondoltak Transylvania vezető körei, midőn a XVI. század közepén olyan törvényt hoztak, hogy a vallásáért ne üldözzenek senkit. A keresztény szeretetre hivatkoztak az elnyomott unitáriusok. E jelben indult meg 1900-ban a XIX. század szabad levegőjében az unitáriusok és más szabadelvü vallásos gondolkozók mozgalma, midőn egy társulatot alapitottak, amelyben nemcsak a keresztényeknek, hanem minden vallásos lélek-nek, zsidónak, mohamedánnak, buddhistának müködési teret biztositottak. Ez a kellően még maig sem méltányolt mozgalom már a háboru előtt fölvetette az egyházak közötti együttmüködés gondolatát s mindent megtett annak megvalósitása érdekében. A háboru után is a régi hagyományok alapján igyekszik ápolni a legszentebb és legnemesebb emberbaráti elveket.

Nem szabad megfeledkeznünk még egy elhalványult, de azért ez eszme szempontjából jelentős mozgalomról sem, amelynek röviditett cime *Copec*, amely mindjárt a háboru után keletkezett az angol egyházak nemes férfiaiból és amelynek az volt a célja, hogy a társadalom minden megnyilatkozásába bevigye a keresztény eszmét. A keresztény szeretet gondolatát igyekezett bevinni a politikába, a gazdaságba, a népek egymásközti viszonyába. Ennek az igazán nemes gondolatnak zászlóvivői között is tekintélyes helyet foglaltak el az unitáriusok.

Nem akarunk dicsekedni, midőn ezeket a tényeket felhoztuk. Csupán azt akarjuk bizonyitani, hogy mi jó uton jártunk, mikor azt mondottuk, hogy a „hit Isten ajándéka" s meggyőződéseért nem szabad üldözni senkit. A keresztény felekezeteknek nem az egymástól való tökéletes elkülönülés a céljuk, hanem az együttmüködés, egymás javainak, elveinek, nemes törekvéseinek megbecsülése s egy szent közös munka: küzdeni a gyarlóság és bűn ellen egy magasabb szellemiség és jobb társadalom létesitése érdekében.

Amidőn a keresztény felekezetek közötti egységes munkáról beszélünk, nem gondolunk a szervezet egységesitésére. Itt nem anyagi javakról van szó, ahol 50%-os kiegyezéssel új üzletet lehet kezdeni. Az egyházak történelmi, szervezeti alapjai megmaradnak, csak éppen az egymásközti ellentéteket küszöbölik ki s a közös feladatok, egyező eszmék utját épitik ki.

Ennél szebb feladata nem is lehet az egyháznak. Az egyházat erre intik a mai gonosz idők. De erre int minket a Jézus szava, komoly utasitása is: *Arról ismerjenek meg, hogy az én tanitványaim vagytok, hogy egymást szeretitek.* *B. P.*

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára évi 36 lei. A D. F. E. évi rendes tagsági dija 60 lei. A D. F. E. örökös alapitói dija 1000 lei. A rendes- és alapitó-tagok egyleti tagsági jogaik gyakorlása mellett kapják az Unitárius Közlönyt is. Az előfizetési dij csak a Közlönyre jogosit. Kivánatos tehát, hogy mindenki lépjen be az egylet tagjai sorába s dijait rendezze.

A vallásos érzés erősitésének szükségessége.

A tisztelettel vegyes félelem, amellyel az ember egy fölötte álló hatalom iránt viseltetik, meg van a primitiv emberben. Erről adatok vannak. Ez az érzés változik tartalmi alkotó részei tekintetében és külső megnyilvánulási formáiban. De e változásai mellett is mindig van abban, amit vallásnak nevezünk, egy olyan állandó és jellegzetes vonás, amely a primitiv és a müveltség magas fokán álló ember vallásában azonos és állandó s ez a vallás minden fejlődési változatai mellett is azt mutatja, hogy jellegzetes és minden egyébtől különböző megnyilatkozása az emberi léleknek. A történelem és a lélektan mai tanulságai szerint tehát azt mondhatjuk, hogy a vallásosság az ember lelki életének szükséges alkotórésze és megnyilvánulási formája.

Hogy vannak vallástalan emberek? Ez nem bizonyitja azt, hogy nincs vallás. Bizonyos az, hogy ez utóbbiak a kivételek s bizonyos az is, hogy nincs olyan ember, aki mindig egyformán vallástalan lett volna. A hitet lehet elvesziteni, de vissza is lehet ép ugy nyerni. S hogy ne az utóbbi lenne a normális állapot, ugy hiszem, senki kétségbe nem vonhatja.

A vallás lehet társasjellegü, de a fejlődés folyamán mindinkább egyénivé válik, ami azonban nem zárja ki társasjellegének egy magasabb és fejlettebb formában való ismételt megjelenését.

Valaki csatlakozhatik valamely vallásos testülethez. Elfogadhat hittételeket, de az ő egyéni vallása mindamellett is megmarad. Mindig van valami, ami nem közös a mások hitével. Valami, ami megfoghatatlan, sajátos és különálló megnyilatkozásaiban. Ami független minden felekezettől, minden külsőségtől, az emberrel vele él és vele hal. Elidegenithetetlen tulajdona egész életének. Ez az egyéni vallás hozzátartozik az ember életéhez, mert saját egyéni tapasztalataiból nőtt ki.

Az ember lassanként felismeri, hogy nem ő a legfőbb hatalom ezen a világon. Hogy nem képes magát segitség nélkül fenntartani. Van valami, ami fölötte áll s nem tartozik az ő hatáskörébe. Sokan csodákért sóhajtanak, azt gondolván, hogy ez együtt jár a vallással. Sokszor azt gondolják az emberek életük nehéz körülményei között, hogy valami csodának kell történnie, hogy szorongattatásukból megszabaduljanak. Azt hiszik, hogy Istennek a különösben, a szokatlanban, a rendkivüli körülmények között kell, hogy megmutassa erejét. Amint azonban az ember érik gondolkodásában és belátásában, belátja, hogy Isten a mindennapi életben is ép ugy jelen van, mint a rendkivüli körülmények között és sokkal inkább jelenti a mi számunkra a rendet és a törvényt, mint ennek ellenkezőjét. Martineau mondja, hogy a világ rendjének szentebbnek kell lennie a mi szemünkben a rendellenességeknél. Isten sohasem fárad el az előbbiben, mig a rendellenes dolgot nem szereti megismételni.

A vallás lényege abban áll, hogy cselekedhető. Istenit cselekszünk akkor, ha ugy élünk, hogy hozzá hasonlók legyünk. Ez az egyedüli módja annak, hogy Istent valósággá tegyük életünkben. A lélek szabadságát cselekesszük, ha hősiesen szolgálunk, ha tesszük a

jót meggyőződésből, minden akadály megvetésével. A vallás tehát valóság. A legreálisabb valóság, amelyet az embernek megélnie és napnap után cselekednie kell. Csak az az igazi vallás, ami átmegy vérünkbe, ami életünkké lesz, ami mozgat bennünket s amelyet cselekszünk. Ilyen vallása pedig többé-kevésbbé minden embernek van s ez belőle kiirthatatlan.

A vallás területén mindig volt válság és mindig is lesz. Ezek a válságok lehetnek külsők és belsők. Nem a tudomány kezdi ki a vallást, hanem egy sokkal mélyebben fekvő tényező, az emberi lélek hajlama a kételkedésre. A hit és a hitetlenség a vallás elleni lázadás egymást kisérik s a vallás igen gyakran akkor eresztett legmélyebb gyökereket az emberi lélekbe, amikor a leghevesebb ostromoknak volt kitéve.

A léleknek azokat a nagy meghasonlásait, amikor a hit és a hitetlenség élet-halálharcra kelnek egymás ellen, a háboruelőtti Oroszország egyik legnagyobb irója rajzolta meg nagyszerüen. Az atheista és a nihilista tipustól kezdve a vallásosság mélységeiben teljesen elmerült emberig mindenre megtaláljuk itt a példákat. Dosztojewszkij bemutatja az orosz nép gondolkodásának szines skáláját a vallástalanság és a vallás Scilla és Charibdisze között. Kimutatja, hogy minden orosz szerencsétlenség a hinni, illetve a nemhinni akarásnak váltakozó lelkiállapotából fakad s prófétai módon előre látja, hogy milyen következményei lehetnek a lélek teljes megtagadásának, annak a felfogásnak, amely nem ismer mást, mint anyagot és mechanikus formát. A vallásnak és a vallásosságnak küzdelme ezek ellenkezőjével az emberi lélek örökös küzdelme önmagával. Ez a küzdelem biztositja szerinte a vallás örök életét és kiirthatatlanságát. Egyszer a vallás győz, máskor a vallástalanság. De a vallástalanság sohasem győzhet annyira, hogy a vallást legyőzze teljesen. Ez a halála lenne az emberi léleknek, a gondolkodásnak, minden érzésnek és életakarásnak. Hogy a vallás valóban megnyugvás legyen, ahoz a lélek nagy harcainak egész sorozata szükséges, amelyek olykor válságokat enyésztetnek el, majd ismét válságokba taszitják az embert. Erős lelkekre van szüksége, mert csak igy tud feleletet adni létünk nagy misztériumára s csak igy emeli ki lelkünknek azt az értékes magvát, amely nélküle nem lesz láthatóvá sohasem.

A vallástudomány ma már közel jár ahhoz a felfogáshoz, hogy a vallás a létfentartásának, ugyszólván biologiai szükséglete. Hiszen tulajdonképen hitből él az ember. Ha nem hiszünk a holnapban, ha nem hiszünk abban, hogy még sok tennivalónk van, amelyeket el kell végeznünk, kiüresülne a mi életünk. A hit az, ami táplál és életben tart s ha ez a hit mindig nem is vallás, csak egy hajszál választja el attól. Az egyéni adottságtól függ, hogy vallásos szinezetüvé legyen. Ezért nem kell megijednünk a vallástalanság terjedésétől, sőt még az olyan támadásoktól sem, amelyek tervszerüen a vallás kiirtására törnek. Azonban a meg nem ijedés még nem elegendő. Vannak feladataink s felolvasásom célja tulajdonképen az, hogy erre fölhivjam elsősorban a nők figyelmét.

Emlitettem, hogy a vallásos érzés csökkenésének mély okai vannak. Lássuk ezeket.

A háboru nagyon kiábránditott a hivatalos és intézményes keresztségből. A keresztény egyház ténylegesen nagyon keveset tett a háboru megszüntetése érdekében. Épen a keresztény nemzetek gyilkolták egymást legádázabb módon, elárulván ezáltal, hogy mindaz, amit hirdetnek, irott malaszt, amelynek nincs meg a hatóereje.

A hitelét vesztett egyház belátva azt, hogyha ily módon folytatja és semmi hatást kifejteni nem tud hirdetett elvei megvalósitása érdekében, mert ereje nincs hozzá, a háboru után lépéseket tett arra, hogy valamelyes egységgé tömörüljön, hogy a kritikus pillanatban egységesen is léphessen fel. A stockholmi és lausannei kongresszusok, az ökumenikus mozgalom, No more war, life and work s más hasonló természetü mozgalmak mindazt a célt szolgálják, hogy a keresztény egyház által képviselt intézményes kereszténység erejét és hitelét helyreállitsák valahogyan. Hogy lesz-e valamelyes sikere ennek a megmozdulásnak, azt nehéz megjósolni. Én sajnos ugy látom, hogy a dogma fenntartása még mindig erősebb a keresztény egyházban, mint a béke és szeretet megtartására irányuló kizárólagos vágy és akarat. A lényegest még mindig háttérbe szoritja a kevésbbé lényeges vagy épen lényegtelen. Amig a kereszténység nem a legfőbb jézusi parancs betöltésére törekszik, amelynek a lényege az, hogy szeresd az Istent és szeresd felebarátodat, hanem azon töri a fejét, hogy az apostoli hitvallás eredeti formáját ki fogadja el és ki nem, addig minden mozgalom dugába fog dölni. Hiába könyörgünk az Istenhez meghatározott napokon világszerte, hogy óvja meg a békét, ha mi egymás közt, mint nemzetek és keresztény felekezetek nem tudunk közös nevezőre eljutni.

A tanulság ebből az, hogy az intézményes egyházak egyikétől vagy összességétől együttesen sem várhatjuk egyelőre nagy reménykedéssel a nemzetközi és jézusi béke megvalósulását.

Talán ez az oka, hogy a keresztény egyház, sőt rajta keresztül a vallás, sőt Isten ellen általában indult meg a harc az egyik oldalon, mig a másik oldal ősi pogány, nemzeti vallását kivánja felujitani nemzeti aspiratióinak megvalósulása céljából. Mindakét mozgalom bizonyos kiábrándulás eredménye, melyet nagyon jól ki tudnak használni, nemcsak a kereszténység, hanem általában a vallás ellenségei. Kétségtelen, hogy a keresztény vallás megujhodásának alapja nem lehet más, mint egység a sokféleségben. Ez alatt azt értjük, hogy minden keresztény szekta és felekezet háttérbe kell hogy szoritsa mindazt, ami közöttük elválasztó és érvényre emelje mindazt, ami egységesitő, vagyis helyezkedjék vissza fenntartás nélkül az evangéliumi szeretet és béke alapjára.

Ennek azonban föltételei vannak, amely föltételek az egyesek kezében vannak lerakva. A vallásosság megujhodását, a vallásos érzelem megerősitését, amely a mi válságos napjainkban kétszeres kötelességünk, sem az államtól, sem az egyháztól nem várhatjuk. Az első távol áll, a második legyöngült hitelében és tekintélyében és fogyatékos eszközeiben. Ez a

megujhodás csak az egyeseken, illetve ezek legközvetlenebb miliőjén, a családon keresztül történhetik meg. És itt érkeztem el a nőkhöz, a nők feladatához. Arra kell törekednünk minden erőnkkel, hogy saját magunkban, családunk tagjaiban, gyermekeinkben, unokáinkban erősitsük a napjainkban meggyöngült vallásos érzést. A családok nagyobb közösségekké, egyletekké, szövetségekké szoktak tömörülni idősebb és ifjabb tagjaikban egyaránt. Saját magunkban, családunkban, vallásos egyleteinkben a legtöbb szolgálatot tehetünk a vallásosság megerősödésének. A fődolog az, hogy ne várjunk senkitől biztatást, nógatást, de még jó példát sem. Semmi sem igazolja saját hanyagságunkat és nemtörődésünket.

Az ember vallásos érzése is olyan, mint bármely más lelki megnyilvánulása. Ha nem gyakorolják, elsatnyul, elcsenevészedik. Aki elzárkózik az emberektől, legtöbbször mogorvává lesz, elfeledi szeretni embertársait. Ilyen az is, aki mindig csak magára gondol. A szeretetet gyakorolni kell ép ugy, mint más lelki tevékenységünket, tehát a vallásosságot is. Ezt mi, sajnos nem tesszük kellő mértékben s azért mi is lassanként süketek és vakok leszünk a vallás mély lelki élményeivel és felemelő hatásaival szemben. Ezért kell a vallást gyakorolnunk, hogy ki ne jöjjünk belőle egy pillanatra sem. Az ember tud gyakorolni igen sok mindent, hegedüt, zongorát, sportot, jótékonyságot. Vajjon csak épen a vallásos érzést ne tudná gyakorolni? Mi a vallás cime alatt is sokszor szórakozást, hasznos időtöltést üzünk. Ez nem elég. A vallás a léleknek nem szórakoztató, hanem elmélyedő, Istenhez való benső viszonyunkat kihangsulyozó, minden mástól eltérő, egészen sajátos munkája.

Nálunk unitáriusoknál s általában protestánsoknál ennek a sajátos vallásos lelki munkának a módszerei sajnos nincsenek eléggé kialakulva. Sokkal inkább megvan a katholikus egyháznál és szektáknál.

Talán tudnék egy pár módszeres utasitást adni már most, de egyelőre megelégszem azzal is, hogy felhivtam erre a figyelmet. Ezt a munkát meg kell kezdenünk. Elsősorban a nőknek kell megkezdenie általában, továbbá a fiatalabb nemzedéknek, hogy belenevelődjék. A nők mindenesetre sokkal alkalmasabbak erre, mint a férfiak. Gondolkozzanak róla és tegyenek, én szivesen állok rendelkezésükre, addig is, mig rendszerezhetném elgondolásomat.

Ha mi komolyan akarunk küzdeni a vallásért, Istenért, hitünkért s ezen keresztül egyházunkért, akkor meg kell kezdenünk a munkát legbelülről, lelkünk és szivünk inditása alapján.

Mert itt van, mindenkiben benne van az Isten országa.

(Vége.) *Dr. Varga Béla.*

Imigy sir a lantom . . .

Tépett, kopott már a lantom,
minden hurja béna.
Mégis, hogyha fáj a szivem,
megszólal még néha.

Ilyenkor a tépett hurnak
azt sirja panasza,
milyen kicsit ér az élet —
mi haszna, mi haszna? . . .

Székely D. Gyula.

Fegyelem a családban.

A társadalom élő szervezetének őssejtje a család. Ősidőktől fogva erre a szilárd alapra épült fel s *más fundamentumot* — csakugyan — *senki nem vethet, mint amely már egyszer vettetett.* Ujabban ezt az alapot támadta meg és kezdi bontogatni gonosz napoknak gonosz keze, hogy mint vak Sámson, magára ontsa az egész épületet.

Mióta keletről jöttek a bölcsek, megszoktuk, hogy keletről jőjjön a fény. A nappali fényforrás, mint örök égi áldás, tényleg keletről árad, minden reggel mind a jókra, mind a gonoszok életére.

Az orosz puszták fölött azonban egy fekete felhő kerekedett, mely már a nyugati égboltozatot is beárnyékolta. A földnek munkása mindig aggódó lélekkel kiséri a felhők járását, mert nem tudni, hogy üditő langyesőt, vagy pusztitó zivatart hoznak a termésre. A felhő ezuttal szörnyü itéletidőt, szomoru jégverést hozott az orosz földre. Valamikor a szegény orosz muzsik, ha jogtalanság érte, bánatosan hajtogatta: „Az ég magas s a cár messze van". Keletnek ujdonsült bölcsessége ugy akarta ezt a sebet gyógyitani, hogy elvette a cárt és az eget, hogy ne is legyen ki után sóhajtozni.

Gonosz léleknek az a természete, hogy csak gonoszt szül. Ahonnan a hitet számüzték, onnan az erkölcs, a rend és a fegyelem is számüzve van. Látnivaló volt, hogy a templom után a családi oltár lerombolására kerül a sor. Sajnos, a zugó vészáradat nem ismeri a gátat, átmorajlik az egész földtekén. Innen van, hogy és okozati összefüggés révén ma már világszerte érezhetni a sok válság között a családi élet válságát is.

Ma nem kell a család. Legalább is ezt mutatja az évről-évre csökkenő családalapitás. Ahol mégis nagynehezen létesül, ott nincs elég becsülete a gyermeknek, mert aránytalanul kevés a gyermek. Ahol pedig bőség van, ott nincs elég becsület a gyermekben, mert nincs kellő fegyelem s a tiszta családi öröm is végül siralomra fordul.

A neveléstudomány rég tisztába jött azzal, hogy minden sikeres céltudatos nevelésnek a szülői házból kell kiindulnia. Első iskola tehát a család és ennek az iskolának első iratlan szabálya a fegyelem, a rendre szoktatás. Szoktatni, fegyelmezni az állatot is lehet, s minél értelmesebb valamely élőlény, minél kisebb benne e vérbeli megkötöttség, a terheltség, annál bámulatosabb az eredmény.

A jó szülő, mielőtt a gyermeke a világra jönne, sokat tud tenni a jövő nemzedék érdekében. *Rossz hajlamait leküzdve, olyan tulajdonságokat szerez és ad át az átöröklés törvényénél fogva az életnek, melyek jótékonyan befolyásolhatják az egész emberré való kifejlődést, a lélek egészségét s nem állitják leküzdhetetlen feladat elé a neveléstudományt.*

A családi nevelés feltétele a családfő jólneveltsége és hogy fegyelmezni tudjon, kellő önfegyelmezettsége kell legyen. Nem utolsó helyen a példaadás. Tekintélyrombolás mai divatos korában sok szülő áll elő azzal, mikor csemetéje rossz fát tesz a tüzre, hogy a szülői tanácsnak nincsen foganatja, tekintélye. De hogy is lehetne ott tekintélytisztelet,

ahol a gyermeknek csupa szeretetből mindent megengednek s végleg elkésnek a fegyelmezéssel. Nemrég egy intelligens családapa nevetgélve adta le nekem, hogy alig ötéves fiacskája mennyire akaratos, haszontalan kis firma. Pont az ellenkezőjét teszi, amit neki mondnak. Ha például azt mondják neki „menj ki a házból", ő csak azért is bent marad. Végül is ugy fognak ki rajta, hogyha azt akarják, hogy bentmaradjon, akkor kiküldik, mert igy egész biztosan nem fog kimenni. Az ilyen rakoncátlan, valóságos kis háziördöggé becézett gyermeket ma Jézus sem vezetné a tanitványok elé, hogy róla példát vegyenek, ha mennyországba akarnak eljutni.

Kérdés, kell-é a fegyelmezéshez testi fenyiték?

Viktória angol királynő egy izben meglátogatta országának egyik hirneves iskoláját s mikor a nagyszerü sikerről személyes meggyőződést nyert, a tanitóhoz ezt a kérdést intézte: „És a módszere?" Erre a tanitó felmutatott egy nádpálcát és azt mondta: „Ez az én módszerem." Igy őrizte meg ezt a történelem. Reméljük, hogy a nádpálcás nevelési módszer idővel egészen a történelemé lesz. A lelki durvaságnak és rossz bánásmódnak a nevelésben nincs mit keresni. A régi nevelési rendszer a maga kinzó eszközeivel csak arra volt jó, hogy kitenyéssze a mai vérengző ember-fajtát, amelyiknek történelméről azt állapitotta meg az iró, hogy az nem más, minj: *szégyen és szégyen.* Minden nevelésnek célja az, hogy még az állati sorból is emberies gondolkozást termeljen ki s a jövő emberét vezessük el a társadalmi együttélés aranyszabályához: „Amit nem kivánsz magadnak, te se tedd azt másnak."

A gondolat keresztényi ugyan, de azért nem szükség kereszténynek lenni, hogy ebben a gondolatban éljünk. Az eszkimó például távol áll ettől a magas fogalomtól s mégis a keresztény gondolat benne inkább testet öltött. Az északi sarkhoz közel, hol hat hónapig tart a nappal, s ugyanaddig az éjszaka, az örökös hónak és jégnek rideg hazájában, mintha világosabb volna a tej és melegebb szivek dobognának!

Az eszkimó családapa sohasem kinozza a gyermekét. S — csodálatos — sehol a világon nincs nagyobb tekintély. Elég a szemöldöknek összehuzása, a homlokon egy ránc, egy nem tetsző kifejezés s már az eszkimó-gyermek mindent mégértett, a jégkunyhóban tökéletes a rend.

Minálunk akárhány nagymüveltségü családapa huzogathatná szemöldökét s magasra ivelt homlokát a sok ránc alatt össze is törhetné, hibás lépéssel elinditott gyermekére mégsem volna hatása. Bizonyára nem azért, mert nem olvasta a francia bölcsésztől „Az akarat nevelés"-ét, hanem, mert a maga idején nem volt elég akarata a nevelésre.

A családvezetésben, mint a nemességben, elkötelezés van. Ezt nem is annyira érteni, mint érezni kell. A székely sem forgatta a bölcsészeti könyveket, de egy tiszta, rendszerető székely családban mégis nagyobb életbölcselet nyilatkozik meg, mint egy műgonddal felépitett egész bölcsészeti iskolában. Fegyelmezett, mert a jövőbe tekint s érezni tud, mert hivatása van. Bölcs, világos fejjel, meleg érző sziv-

vel járja a mostoha élet iskoláját. Fénylő sugár aranyozza be magas bérceit s lelke fensikjait.

Ezt a hivatást töltse be minden unitárius család s neveljen a jövőnek egész embert, hogy egy magasabbrendü családnak, az emberiségnek legyen közbecsülésben álló tényezője. *Keresztesi D.*

Katakomba.

Csak mélységes lelki megrendüléssel olvashatja az ember a hireket, amelyek töredék cserépdarabokban, foszlányokban jönnek Oroszországból és arról szólnak: hiába próbálja a bolsevizmus tüzzel-vassal kiirtani az istenhitet a szerencsétlen, legázolt tömegekből, noha mindenki tudja, milyen sors vár olyanokra, akik szembe merészkedtek fordulni a hatalommal, végsőkig kegyetlen népboldogitóival, mégis titokban, pincegádorokba, kőszénbányák mély tárnáiba huzódva, mint az ősi keresztények a katakombákba: letérdepelnek testben és lélekben az Ur előtt és életük kockáztatásával csenik el a sivár szürkeségből a vallási megnyugvásban a fohásznak apró drágagyöngyeit. Rettenetes és rettegett hatalom van a szovjet kezében. A titkos rendőrség, a titkos börtönök és a néma temetők óvatosságra intenek. Mégis: keresztültör, keresztül izzik a hit a félelemnek és megriasztottságnak jégpáncélján most, husz esztendő mulva, talán még sokkal inkább, mint a borzalom legelső éveiben. Reményre jogositó tanulság és vigasztalás van ebben. Tanulság arra, hogy az emberi lélek nem olyan anyag, amit a hatalom eszközeivel egészen kényre-kedvre lehet formázni. A legkeményebb, legkönyörtelenebb önkényuralom sem bir vele, noha immár husz esztendeje tartja leigázottságban a testeket, tart rémületben egy olyan hatalmas országot, mely majdnem földrésznek számit. A szovjet akaratának végrehajtásában korlátlan. A nyomoruság, a lelki sivárság, amelybe a széles rétegeket kinzással és halállal beledöntötte, gazdaságilag megközelitően lehetővé teszi számára, hogy elzárkózzék. Szörnyü és véres, az emberiség legszebb eszményeit: a lelkiszabadságot, a vallást, a jogot, az egyenlőséget és igazságot, a jézusi szeretetet és az emberi méltányosságot vérbefojtó rendszere már szinte egy emberöltő óta uralkodik. Külföldről nem enged be olyan hirt, amely köreit zavarhatná s bent egyoldaluan bolsevista szellemi táplálékról maga gondoskodik. Még a szórakozásokat is előirja és az is a bolsevizmust kell szolgálja. És minden önkényuralom, minden kegyetlenkedés és minden erőkifejtés nem elég ahhoz, hogy megfossza a lelkeket áhitatuktól, Isten imádatától, megfossza keresztényi hitüktől, ájtatos bizalmuktól. A lélek kamrája titkos, a hatalom ide nem férkőzhet. Pedig husz esztendő nagy idő. Uj nemzedék lépett azóta a réginek nyomába. A tanulság ma megrenditő. Természetes, hogy lesz egy késői történelemkönyv lapja, amikor az unokák borzalommal olvassák az istentelenek nagy rombolásait, pusztitásait, mint árviznek tovarohanó habjai eltünnek és Isten előtt leborulva hálát adnak atyai gondviseléséért, hogy megmentette a legszebb eszményt: az istenhitet.

Minél egyszerübb külső formát, annál gazdagabb belső tartalmat, a kegyelet lerovására.

Közszolgálati minőségben három évtized alatt számtalan esetben állottam meg egy-egy nyitott sir mellett.

Amig a göröngyök egymás fölé hullottak, mindig megfigyeltem a maga egészében kibontakozó értéket, melyet a föld betakart.

A drága érc-, tölgykoporsó, selyem szemfedő, csinált virágkoszoru hosszu szalaggal, rajta aranybetük. Mindez bársonytakaróval bevont, négy fekete ló által huzott, nagyon szépen kifaragott gyászkocsira volt fölrakva.

A minden részében gyászt kifejező kocsit kevesebb, többszámu árva és az özvegy állotta körül.

Az a nagy érték miből telt ki? Az egyetlen tehénke árából, a hitelből, mely fedeződik a később dobra kerülő utolsó hold földből. Vagy ezeknek hiján a drága kamatra felvett kölcsönből, mert legtöbb esetben a váratlanul bekövetkezett halálesetnél a család pénze elfogyott a gyógykezelésre.

Józan észszel gondolkodó embertestvéreim! Egy pár kérdést teszek fel. Gondolkozzatok rajta, mikor egyik-másik éjszakát álmatlanul virasztotok át s ha megértettétek a feladat messze kiható fontosságát, ugy azonnal hozzáfogni a megvalósításhoz. Egy napot se mulasszunk el.

1. Milyen célt szolgál a földbe takart nagy érték?

2. Megkönnyitjük-e a hantot kedves halottaink felett a külső pompával?

Ha megkönnyitődnék, nem tiltakoznám ellene; de nagyon sok esetben csak a halott pihenésének a rovására megy, mert eltávozásával nyomort, terhet okozott a hozzátartozóinak.

Legyen vége a szemkápráztató külső formáknak. Szeretteink iránt inkább lerójuk mélységes tiszteletünket, ha gyermekei, a jó barátai vagy a testület tagjai, melyhez tartozott, emelik vállukra halottunkat magábazáró egyszerü fenyőfa-koporsót, melyen a tisztelet jeléül szerető kezek által kötött élő virágcsokor vagy koszoru volt téve. Ezáltal mellőzve a drága pénzen vásárolt, de semmit nem jelentő bolti portékát.

Sokkal meghatóbb a menet, ha a család fejét vagy tagját az általa nevelt és dédelgetett pár ökör vagy lófogat szállitja az uton a temetőig, hol ismét a fentiek emelik vállukra és viszik a sirig.

Látszat szerint a négyesfogat által vont gyászkocsi ingyen jön, azonban ez már bele van számitva a 8—10 vagy 15 ezer leies felszerelésbe.

Kedves embertestvéreim! Vessük végét a mai helyzetünkhöz egyáltalán nem illő fényüzésnek! Jöjjetek, tömörüljünk, alakitsunk temetkezési szövetséget, de nem felekezeti, hanem a községi, városi társadalom keretein belül.

Itt nem kell jegyezni 500 lei értékü részvényt. Még tagsági dij sem kell. Csupán egy kötelező nyilatkozat, melyben kijelenti, hogy a helyi viszonyoknak megfelelő, közösen megállapitott feltételeknek alá-veti magát.

Ezen kötelezettséggel és szövetséggel a régóta vajudó és szintén elitélendő torozás is megszünnék.

Még egy szerény, senkire nem kötelező, de sokat jelentő óhajtás e létrehozandó szövetséggel kapcsolatban. Akinek a jó Isten az Ő gazdag tárházából annyit juttatott, hogy nélkülözés nélkül hagyja hátra hitvesét vagy hozzátartozóját; egy kis alamizsnaszerü adományt az arra szorulóknak vagy a közös cél oltárára — koszorumegváltás és más cimen — juttasson.

Segitsünk egymásnak, mig nem késő. Igy gazdagabb lesz a belsőleg kifejezett kegyeletes tiszteletadás és tovább tart az emlékezés.

Chichiş, 1937. febr. 14. *Kiss Dénes,*
ig.-tanitó és énekvezér.

* * *

Erre az okos, nemes és gyakorlati érzékre valló gondolatra felhivjuk a figyelmet. Szerintünk az eszme megvalósitható a Hitelszövetkezet kebelében, mint szakosztály, vagy a D. F. E. kebelében is. *Szerk.*

Cserkész hirek.

Lázasan folyik a munka a vitorlázó repülős cserkészeink körében. Szorgalmasan épitik a gépet, amely tavaszra készen lesz. Repülős cserkészeink a tavaszi szelekkel megkezdik a bemutató- és iskolarepülést.

Az I. G. Ducai unitárius gimnázium cserkészeink körében is megalakult a repülős cserkészraj Árkosi László tanár vezetésével. A rajnak 17 tagja van és már is igen szép eredményeket értek el. Egyelőre ugyan még csak modelgépeket készitenek.

Nyugtázás. Köszönettel nyugtázzuk a következő Cserkész Nagy Tanácsi tagdijba befolyt összegeket: Dr. Ferenczy Géza Aita-Mare 500 lei, Gombos Jenő Cluj 120 lei, Lőrinczy Géza Bucureşti 40 lei, Lőrinczy Dénes Turda 60 lei, Gálfi Lőrinc és Zsakó Zoltán Cluj 100—100 leit ajándékoztak csapatunknak. Ugy a Nagy Tanács tagjai, mint a nemesszivü adakozók fogadják hálás köszönetünket a beküldött összegekért. — Csapatunk pénztárnoka elkészitette a decemberi és januári tagdijak nyugtáját. A parancsnokság kéri a Nagy Tanács tagjait, hogy a nyugtákkal megjelenő cserkészeknek sziveskedjenek tagdijaikat kiegyenliteni.

Bors Mihály Cserkész Nagy Tanács tag halála. Nagy megdöbbenést és részvétet keltett csapatunk körében Bors Mihály arieşi felügyelő-gondnok, csapatunk Nagy Tanács tagjának tragikus halála, akiben egyik legnagyobb pártfogónkat veszitettük el. Két évvel ezelőtt két örsünk három napig volt szivesen látott vendége a Bors kuriának s e nyári nagy táborozásunk is az ő birtokára volt tervezve. Nyugalma legyen csendes, emléke mindig szeretettel fog élni mi közöttünk.

Kis vallástörténet.

5. *Az első keresztények élete.* A tanitványok hiven teljesitették a szentlélek hatása alatt a nagy Mester megbizását. Valóban igen sok buzgó hivet gyüjtöttek Jézus tanainak, akiket Jézus követőknek, keresztényeknek neveztek. Jézus tanitványai azonban nemcsak arra törekedtek, hogy minél többen fölvegyék a keresztény vallást, hanem arra is, hogy a megtérők valóban értsék, ismerjék és higyjék Jézus tanitásait. Azért a megtérőket gondosan előkészitették a Jézus tanaira s csak akkor vették be a keresztény hivők társaságába, amikor teljesen át volt formálva lelkük s ekkor meg is keresztelték az áttérőket.

Az első keresztények az istentiszteletet egyes buzgó hivők házánál tartották, majd pedig az erősebb üldözések következtében rejtekhelyeken, erdőkben, barlangokban, földalatti üregekben, temetőhelyeken (katakombák). Az istentiszteletet valamelyik buzgó idősebb egyháztag vezette, amely a zsoltárok énekléséből, buzgó imából, az ótestamentum és az apostoli levelek olvasásából állott. Az istentiszteletet a szeretet lakomája zárta be (agape), amidőn a gazdagok és tehetősek a magukkal vitt élelemmel megvendégelték a szegényeket. „Senki sem mondá, amije volt magáénak, hanem mindenük közös vala.“ Ünnepül eleinte a szombatnapot szentelték, de később Jézus föltámadása napját, a vasárnapot avatták ünneppé.

Az első keresztények nemcsak az istentiszteletek alkalmával tartották meg a szeretetnek ezt a parancsát, hanem künn az életben is gyakorolták a jót, buzgók valának az Ur dolgainak végzésében. A tudatlanokat tanitották, a szenvedőket vigasztalták, a betegekről gondoskodtak, a rabszolgák helyett lefizették a szükséges pénzt, hogy azok felszabadulhassanak.

A gyülekezeteket az idősebb férfiak vezették, akiket *véneknek*, *presbitereknek* neveztek. Később ezek felügyelő, vagy püspök nevet kaptak. Ők ügyeltek fel a gyülekezet vagyonára, a vallás-erkölcsi rendre, ők vezették a térités magasztos munkáját.

A szegények és betegek gondozását a *diakonuszok* és *diakonisszák* végezték.

6. *A keresztények üldöztetése.* A zsidók nemcsak a Mestert, hanem tanitványait is keményen üldözték. Azt gondolták, hogy azáltal gátat emelnek Jézus tanitásai elterjedésének. Azonban ugy látszik, az akadályok nemhogy megsemmisitették volna az apostolok mozgalmát, hanem még fokozták. Az igaz ügyet a gonoszság nem tudta megsemmisiteni. Jézus halála után a legelső vértanu István volt, akit a zsidók agyonköveztek. Ugyancsak ilyen sors érte az Igazságos Jakabot, Jézus testvérét is. A zsidók üldözése azonban nagyon sokáig nem tarthatott, mert zsidó-országon beteljesült Jézusnak fájó szivvel és könnyes szemmel mondott jövendölése: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, bárcsak eszedbe vetted volna sorsodat. El fog jönni az idő, midőn rajtad kő-kövön nem marad.“

Jézus születése után a 70-ik évben Titus római hadvezér Jeruzsálemet elfoglalta, a várost földig lerombolta, a zsidókat pedig a világ minden tájékára szétszórta.

Igy bünhödött a zsidó nép a viszálykodásáért.

A rómaiak üldözése a zsidókénál még kegyetlenebb volt. A rómaiak részéről az üldözést *Néró* császár kezdi meg, aki a világtörténelem egyik legrettenetesebb és legbünösebb alakja. Ez a hiu és fonák szenvedélyekkel teljes ember megölette testvérét, nejét, anyját és tanitóját és érthetetlen vágytól ösztönözve, felgyujtotta Rómát, hadd gyönyörködjék az életet és vagyont pusztitó lángok sokaságában. Hogy aztán a kitörő népharagot magáról elháritsa, embertelen gaztettét a keresztényekre fogta. A kárt szenvedő pogány nép előtt annyira gyülöletesek lettek ezért a keresztények, hogy mindenféle kinzással üldözték őket. Valóságos vérfürdőket rendeztek a keresztények között. Maga a felbujtó császár járt elől a legjobb példával: az elfogott keresztényeket a cirkuszban vadállatokkal tépette szét, vagy pedig pompás kertjében szurokbamártva égő gyertyákként égettette meg őket. Ilyen kegyetlen, embertelen kinokat kellett elszenvedni az első keresztényeknek.

A Néró alatti üldözéseknek esett áldozatul Pál apostol is, akit Rómában lefejeztek. Különben az apostolok közül csak János halt meg természetes halállal, a többieket mind kivégezték. Igy a hagyomány szerint Pétert keresztrefeszitették, a két Jakabot megkövezték, Fülöpöt és Mátyást agyonverték, Tamást átszurták, Bertalant megsütötték, Mátét megégették, Simont szétfürészelték, Taddeust megkövezték.

Néró után a többi császárok is több s kevesebb kegyetlenséggel üldözték a keresztényeket. Legkegyetlenebb üldözés Decius és Diaklecianus császárok alatt volt. A rómaiak üldözése körülbelül 3 századot foglalt magában. Ez a véres és kegyetlen 300 esztendő nem irtotta ki a Jézus követők seregét, hanem még megerősitette vallásukban. Az igazság győzött, Rómát mégis meghóditotta a Názárethi Mester. Az üldözések nyomorán és a vérfürdők iszonyain át minden üldözött érezte, hallotta a jézusi jelszót: „Légy hű mindhalálig, neked adom az élet koronáját.“ (Folytatjuk.)

A „Pitvar“ háziipari és népművészeti értékesitő szövetkezet.

Amiről már annyit ábrándoztunk, amit rég óhajtottunk, a mult év októberében Clujon valóban megszületett. A „Pitvar“ cimen egy olyan háziipari és művészeti értékesitő szövetkezet létesült, amely valóban hiányt pótol s amelynek nagy jövőt jósolunk. E szövetkezetnek az a célja, hogy népünk háziipari művészetének egy olyan értékesitő szerve legyen, amely nemcsak összegyüjti magyar népünknek művészi alkotásait, hanem kellő finomult érzékkel irányitja is és fejleszti is. Rövid nehány hónapi fenállása óta is már kiváló sikert ért el, mert a Str. Iuliu Maniu-utcában már egy kis boltja van, amely ragyog az egyszerüség tisztaságától s amely tömve van már szebbnél-szebb és értékesebbnél-értékesebb háziipari és más népművészeti tárgyakkal. Itt találunk az ország különböző részeiből összegyüjtött csergéget, szőtteseket, posztókat, varottasokat. A bucovinai csángók is képviselve vannak szép munkájukkal, érdekes sajátságos művészetükkel. Ezeken kivül edények, botok, guzsalyak, sulykok, szivarszipkák stb. és más

szellemesen elkészitett munkák dicsérik a hazánk különböző vidékein lakó magyar testvéreink kiváló képességeit. A szövetkezet mindent megtesz, hogy e beinditott munka jól sikerüljön, céljának, hivatásának megfelelelhessen. Evégből tervbe vették egy külföldi kiállitás rendezését is.

Hogy ehhez a valóban hiánytpótló nagyszerü intézményhez teljes bizalmunk lehet, arról kezeskedik a vezetőség. Az igazgatóság tagjai: Koós Károly, Gróf Bethlen Mária, Dr. Mikó Lőrincné, Gróf Bethlen Lászlóné, Dr. Sulyok István, Folyovicsné Lázár Györgyi, Gyarmathy Árpád, Debreczeni László, Apponyi Margit. A felügyelő-bizottság tagjai: Török Bálint, Szász István, Vita Sándor. A művészi szakosztály tagjai: Koós Károly, Dr. Mikó Lőrincné, Dóczyné-Berde Amál és Vásárhelyi Zigler Emil. Ezek a nevek kezeskednek arról, hogy a létesitett intézmény csakugyan megfelel a rendeltetésének. A szövetkezeti bolt ügyeit Horváth Ella és Velits Mária intézik nagy szorgalommal, hozzáértéssel és kiváló szolgálatkészséggel. Falusi és városi olvasóinknak figyelmét egyformán felhivjuk erre a korszerü, igazán hiánytpótló intézményre.

A chichişi egyházközség életéből.

Özv. Sigmond Tamásné — férje Sigmond Tamás elhalálozása alkalmával — koszorumegváltás cimen a chichişi unitárius fel. elemi isk. növendékei számára 4000 lei azaz négyezer leit adományozott tankönyvek beszerzésére.

Ki volt Sigmond Tamás? A chichişi unitárius egyház gondnoka. Az épitő munkának a legelső harcosa, mely a világháboru befejezése után megvalósitásra várt.

Gyermeke nem volt. Gyermekének az unitárius egyházát tekintette. Munkásságát hirdetik a torony nagy harangja, a templom diszes orgonája, a kántori lakás új melléképületei. Ezek létrehozásánál nem parancsoló felügyelő, hanem első munkás, első adakozó volt. Ott láttuk mindenütt, hol segiteni kellett.

1919 évben fiatal lelkész kerül az egyház élére, aki egy évig barátságos otthont kap Sigmond Tamás házánál.

A tanitónak a takarmánya készen van a mezőn. Fogatja nincs. Jön az eső: „Tanitó Úr! Csak foglalkozzék nyugodtan a gyermekekkel, mi megyünk és behozzuk az áldást.“ Más alkalommal sürgős elintézni valója akadt a tanitónak a 12 km. távolra eső városban: „Tanitó Úr! A fogatom készen van, tessék felülni, hogy haladjunk.“

Tréfás jó kedvvel intézett el mindent. Ez volt Sigmond Tamás, ki 1936 jul. 19. óta pihen. Pihenése legyen csendes. Cselekedete követésreméltó példaadás.

* * *

Egy másik kiváló keblitanácsosunk, immár néhai Serester Ignác, végrendeletileg egy és háromnegyed hold földet hagyományozott az unitárius egyházközségnek. 1000 lei, azaz egyezer leit az unitárius dalkörnek. A szép mező közepén is található egy-egy gyöngyszem.

Serester Ignácné asszony halála alkalmával — az unitárius nőegylet, koszorumegváltás cimen, templomi használatra 10 drb. énekeskönyvet vett 300 lei értékben.

Chichiş, 1937 febr. 14. *Kiss D.*

TŰZHELY MELLETT

Moszkva.

A biróság tárgyalni fogja Ilics Szvetanov vallási tilalmi vallásossági perét . . . Vádlott, állj a biród elé . . . Hogy hivnak?

— Ilics Szvetanov.

— Hány éves vagy?

— Ötvenkettő.

— Foglalkozásod?

— . . . ? Régen hittérítő lelkipásztor voltam és az Istent szolgáltam . . .

— Nem a régit kérdem, hanem a jelenlegi foglalkozásodat?

— . . . — ?

— Voltál már büntetve?

— Ez a legfölöslegesebb kérdés.

— Kritikai megjegyzéseidre nem vagyok kiváncsi . . . Válaszolj a kérdésre: voltál-e már büntetve?

— Tudhatnád, hogy a Szovjetunióban nincsenek büntetett előéletü elvtársak.

— Gunyolódol?

— Eszembe sincs . . . Szovjetunió a világ egyetlen birodalma, ahol mindenki tisztamultu és egyetlenegy visszaeső bünös sincsen.

— Ez nagyon hizelgő Szovjetunióra nézve.

— Oh, nem is oly nagyon hizelgő . . . Nincs visszaeső bünös, mert hogyan követhetnének el másodszor is büntettet az emberek, ha mindjárt az első büntett után keserves kinzásokkal kivégzik őket . . . Az a körülmény tehát, hogy még élek és itt állok előtted, már magában foglalja azt, hogy büntetlen előéletü vagyok.

— Ezt minden bölcselkedés és hosszadalmas körülirás nélkül is megmondhattad volna . . . Most pedig figyelmeztetlek, hogy a kérdéseimre minden kitérés és véleménynyilvánitás nélkül válaszolj, mert különben kénytelen leszek szigorubb rendszabályokat alkalmazni.

— Huszonnégy óra mulva kivégeztetel . . . Mi lehet ennél szigorubb rendszabály?

— Ha igy beszélsz, mindjárt megtudod . . .

— Három napi sötét zárkát adsz, megkorbácsoltatsz, éheztetel . . . Hogy ezt megcselekedd, két nappal el kellene halasztanod a kivégzésemet . . . A szigorubb rendszabály tehát az volna, hogy két nappal meghosszabbitod az életemet . . . Ez tényleg fokozná a halál borzalmasságát, de én elviselném ezt a borzalmat, mert elviselhetővé tenné a tudat, hogy két nap mulva ugyis meghalok és az Örökkévaló szine elé juthatok.

— Ugy látom, tisztában vagy azzal, hogy mekkora büntettet

követtél el a vallástilalom ellen, ha már előre tudod, hogy csak halálbüntetés lehet a büntett megtorlása.

— Én nem igy mondanám ezt: Tudom, hogy nem azért hoztatok ide, hogy életben hagyjatok . . . Neked az a kötelességed, hogy megkinoztassál és megöless . . . Ez rendjén is van . . . Csak az a felháborító cselekedet, hogy gyáva vagy és nincs akkora bátorságod, hogy szó nélkül ledurrants itt mindjárt, hanem a vallástilalmi paragrafusok között kotorászol és bujkálsz, hogy látszólagos törvényes alapot adj egy kinzással, korbácsolással végrehajtandó közönséges gyilkosságnak.

— Minden gonosztevő ugy okoskodik, mint te: nem ő a bünös, hanem a biró. Hogy a gonosztevő te vagy, arról rögtön meggyőződhetsz . . . Ide figyelj hát. Azzal vagy vádolva, hogy 1936 november 16-án, a vallásossági tilalom betartatásának országos végrehajtóbizottságának ülésén Sztalin beszédje közben hangosan imádkoztál és kérted Istent, akit mi nem ismerünk és nem is akarunk ismerni, hogy világosodjék meg elméje s közben mosolyogtál és tagadólag ráztad a fejedet . . .

— Csak ennyiből áll a vád?

— Csak ennyiből . . . Azt hiszem, hogy ez a legsulyosabb.

— Én azt hittem, többet tudtok rólam . . . Hangosan imádkoztam és fohászkodtam Istenhez s közben mosolyogva tagadóan ráztam a fejemet Sztalin beszédje közben . . . És ilyenek miatt ti vádat emeltek ellenem és idehurcoltatok, hogy megkinozzatok. Ez nagy szégyene a mi igazságszolgáltatásunknak, de én ennél sokkal jobb orosz vagyok, semhogy ilyen szégyenben hagyjam az orosz törvénykezést . . . Én sokkal sulyosabb büntetteket követtem el.

— Nem érdekel . . . Csak az ellen védekezz, amivel vádolnak.

— Dehogy is védekezem ez ellen . . . Mert ha még az Istenhez való fohászkodást, mosolygást és fejcsóválást is letagadom, akkor semmi sem marad, ami miatt halálra itélhettek. És ok nélkül halálra itélni a leggyalázatosabb birói gyilkosság volna, én azonban nem veszem a lelkemre, hogy orosz birák ilyesmit kövessenek el . . . Értsd meg: nem lehet, nem szabad halálra itélni valakit, aki csak Istenhez fohászkodott, mosolygott és a fejét rázta. De ha én még ezt a vádat is megdönteném és nem hoznék fel magam ellen semmit, ami miatt kivégezhettek, akkor nyilvánvaló lenne, hogy a szovjet biráskodási rendszere undoritó és megvetésreméltó. Te beletörődnél abba, hogy az emberiség megvessen, de én, a vádlott nem engedem, hogy ilyen szégyenfolt essék rajtunk . . . Figyelj hát, elmondom a büneimet.

— Nem türöm, hogy másról is beszélj, mint a vádban emlitett cselekményről . . . Tehát 1936 november tizenhatodikán . . .

— Nem november 16-án, hanem minden évben és legutoljára május 5-én történt, hogy a vallástilalmi törvény ellenére, titkos helyen istentiszteletet tartottam egy nagy pincében és ugyanakkor huszonhét ujszülöttet kereszteltem meg Isten dicsőségére és a szülők örömére . . .

— Nem engedem meg, hogy erről beszélj.

— A bakaui petroleumbányák vidékein, még pedig azért, mert a kőszénbányászok a tárnák mélységeiben, koromsötétben titkon Istenhez fohászkodnak és imádkozás közben végzik fárasztó munkájukat . . .

— Szót se többet erről . . .

— Nem baj, vannak még más büneim is, válogathatok hát közülök. Itt van például az Antibolsevista Comite nagy néma tüntetése az 1937 február 12-én Moszkvában tartott istentelenek kongresszusa ellen, melyet én szerveztem meg és ti százezreknek a lelki békességét vad kegyetlenséggel vérbe fojtottátok . . .

— Erről sincs szó a vádiratban, tehát megtiltom, hogy szóba hozd.

— A vádlottnak legszentebb joga, hogy . . .

— A vádlottnak a védekezés a joga és nem a vádolás . . . Ezt bizd az ügyészre.

— Könnyiteni akarok a lelkemen!

— Ismerd be, hogy Istenhez fohászkodtál, mosolyogtál és . . .

— Meg akarom menteni igazságszolgáltatásunk becsületét.

— Ez nem a te dolgod.

— Nem akarom, hogy a világ azt higyje, hogy ártatlan vagyok és igazságtalanul itéltek halálra. Vádolom magamat . . .

— Hallgass! . . . Az itélet enélkül is igazságos lesz.

— Nem tudok hallgatni . . .

— Ezt Tolsztojtól tanultad . . . Annak volt egy ilyen cimü röpirata: Nem tudok hallgatni. De én megtanitlak mindjárt a hallgatásra . . . Istenhez fohászkodtál-e, imádkoztál, mosolyogtál és csóváltad-e a fejedet, amikor Sztalin beszélt?

— A Bajkál vidékein tizezernél több gyermeket kereszteltünk meg a vallástilalom szigora dacára, huszonharmad magammal . . .

— Fegyőrök!

— Ne bántsatok . . . Nem beszélek többet, mert mindent elmondtam már. Csak még azt az egyet akarom belekiáltani a világba: A Kremlben egy istentagadó, megtébolyodott, szerencsétlen agyu ül, akinek abban telik a legnagyobb öröme, hogy az istentelenségével a családi szentélyt lerombolja és Istenben bizó ártatlan embereket kivégeztessen . . . Én elrontottam az örömét: nem vagyok ártatlan, bünös vagyok, rettentő nagyok a büneim és én ezekután megérdemlem, hogy kivégezzetek.

— Fegyőrök, vigyétek ki innen.

És Ilics Szvetanov mosolyogva, egyenes fejtartással, összekulcsolt kezekkel a fegyveres fegyőrök között tiszta lelkiismerettel imádkozott Jézus szerint: „Uram, bocsásd meg büneiket, mert nem tudják mit cselekszenek!" Wallesz Jenő után: *—st —e.*

HARMONIUMOK templomi, iskolai, énekkari és házi használatra, minden nagyságban.

ORGONÁK uj müvek, orgonajavitások, átépitések.

WEGENSTEIN L. FIAI, Orgona- és Harmoniumgyár
Timişoara, III., Bul. Mihai Viteazul 30.
Alapittatott 1888. — Jutányos árak, ajánlat dijmentesen és kötelezettség nélkül.

A Dávid Ferenc Egylet *február hó 7-én, délután 1/26 órai kezdettel a kulturdélután helyett teaestélyt rendezett az egylet tevékeny elnöknője, a püspökné vezetésével a püspöki lakásban. A teaestélyen igen nagyszámu és választékos közönség vett részt, ahol kellemes szórakozásokkal töltötték az időt s kedves emlékekkel csak a késő éjszakában távoztak a feledhetetlen emlékü estélyről. A teaestélynek a nagy erkölcsi sikere mellett szép anyagi bevétele is volt. A következő kulturdélután március hó 5-én lesz, melynek szintén gazdag programja van.*

Brassai Sámuel emléke. A U. I. T. Brassai Sámuelnek unitárius kollégiumi tanárrá választása századik évfordulója alkalmából februárius hó 28-án délelőtt 1/212 órakor a régi unitárius kollégium disztermében szépen sikerült emlékünnepélyt rendezett, melyen nemcsak az unitáriusok, hanem a magyar társadalom is nagy számban részt vett. A magas szinvonalu müsor a következő volt: Kudela: „Babilon vizei mellett . . ." énekelte az unitárius teológiai énekkar Ütő Lajos zenetanár vezetésével. Dr. Boros György püspök tartalmas megnyitó beszédet mondott. Becker Menuettet Brassai gordonkáján előadta Boga László. Tartalmas, Brassai nagy alakját méltányló emlékbeszédet tartott Brassainak egyik legkomolyabb és legmélyebb tanulmányozója: Dr. Gál Kelemen. Brassai kedvelt Beethoven sonátáját op. 53 zongorán P. Szentmártoni Kálmánné játszotta kiváló sikerrel. Bárdos Lajos: „Esik eső . . ." cimü dalát előadta az unitárius főgimnázium ifjusági dalkara Péterfy István zenetanár vezetésével. Az ünnepély bensőséges lelki tartalmát összefoglaló bezáró beszédet Vári Albert teol. akadémiai dékán mondott. Jól esett száz esztendőre visszagondolnunk. A Brassai nagy hite, hatalmas munkásságának ihlető ereje megerősitette lelkünket a régi falak között.

A Dávid Ferenc Nőkszövetsége február 16-án délután 6 órakor, a nőegylet helyiségében házi-kötőkét rendezett. Ez alkalomból háziasszonyok voltak: Tana Ferencné, Vaska Dezsőné, Szabó Rezsőné, Hantz Piroska és Péter Rózsika, akik tevékeny munkával készitették elő a kedves és hangulatos kötőkét. A kötőkén szép müsor szórakoztatta a nagyszámu résztvevőket, melynek során a következők szerepeltek: *Márkos Albert* gimnáziumi tanár értékes előadást tartott egy elfelejtett iróról, Ferenczi Kálmánról, melynek során élénken rávilágitott arra, hogy az ardeali irodalom nem is olyan újkeletü, mint ahogyan azt sokan hiszik. Azután Szabó Ella müvészi hegedüjátéka következett órási

sikerrel, melyet zongorán S. Kouba Paula zenetanárnő kisért. Vaska Klárika kedves monológgal szórakoztatta a közönséget. Művészi énekkel gyönyörködtette a közönséget Berényiné Platsintár Nusi. Teázás alatt a diákzenekar sok szép nótát huzott és tette kedvessé a kötőkét.

Firtuşu-i Unitárius Ifjusági Kör f. év január 30-án szépen sikerült müsoros táncestélyt rendezett. Szinre került négy egyfelvonásos darab és egy szavalat, amelyet a nagyszámu közönség élvezettel hallgatott. Bár az engedély megszerzése sok nehézségbe és költségbe került és az előadás napján az idő kedvezőtlen volt, mégis mind az erkölcsi, mind az anyagi siker reményen felüli volt. *Jelenvolt.*

A Câmpia-Turzi-i Unitárius Nőszövetség f. évben két kedves összejövetelt tartott. Egyiket január 26-án, amikor helybeli lelkész tartott Biblia-magyarázatot, ezt követte Jenei Kató szavalata. Egy kedves vendég még költemény elszavalásával gyönyörködtette a megjelenteket. A második összejövetel alkalmával Gálfi Elek turdai s.-lelkész tartott értékes és mindenkit lebilincselő Biblia-magyarázatot, utána Kövér Gizella szavalt nagyon kedvesen. Mindkét alkalommal műsor után a háziasszonyok izletes süteménnyel és jó forró teával vendégelték meg a jelenlévőket. *Sz. G.*

Hibaigazitás az Unitárius Naptár számára. Az Unitárius Naptárba, a naptári részbe, mint igen sok korán megjelent naptárba az a hiba csuszott be, hogy az orthodox husvét is ami husvétunkkal egyidőben van jelezve. Az orthodox husvét a jelen évben május hó 2, 3 és 4-én lesz. Ennek folytán a husvéttól függő orthodox ünnepek igy alakulnak: nagypéntek ápr. 30; áldozócsütörtök (egyuttal hősök napja) junius 10; pünkösd junius 20, 21 és 22. Ezeknek az ünnepeknek az idejét azért kell pontosan tudnunk, mert a hősök napja román áldozócsütörtökön van s ezen a napon, valamint az orthodox ünnepek másodnapján kötelező munkaszünet van. Kérjük lelkésztársainkat, hogy ezen hibaigazitást sziveskedjenek tudomásul venni és az érdekelt hiveket erről kellő időben értesiteni. A naptárban emlitett hiba azért fordult elő, mert már szeptember hó előtt ki volt adva az a naptári rész, amely a mi naptárunkban is megjelent. A szent szynodus azonban később más álláspontot foglalt el a husvét idejére vonatkozóan s ezért a korán megjelent naptárak ezt nem tudták már beledolgozni, mert már ki voltak nyomva. A jelen évi tapasztalat azonban megtanitott arra, hogy jövőre ne forduljon elő a mostanihoz hasonló tévedés.

A jövő évi naptár számára már most felhivjuk a munkatársak figyelmét a következőkre: A Naptár hálás köszönettel vesz minden cikket, képet, költeményt stb., mely szent vallásunk és népünk érdekeit szolgálja, de kérjük munkatársainkat, hogy a prózai cikkek ne legyenek három nyomtatott oldalnál hosszabbak, s népiesen, egyszerüen legyenek megirva. Különösen fontosak, hogy egyes egyházközségek történetéből adhassunk ismertetést. A jövő évben a cimlapon annak az egyházközségnek hozzuk a templomát, mely a jelen évi naptárból a lakósság számához képest a legtöbb naptárt adott el. A Naptár számára beadandó dolgozatok határideje május hó 30.

Lelkészi kinevezések. A Pietroasa-i egyházközség nagy szótöbbséggel megválasztotta *Székely Sándor* Uioarai s.-lelkészt rendes lelkésznek. A főt. Püspök ur kinevezte. — *Lőrinczy János* eddigi turdai s.-lelkészt a főt. Püspök ur kinevezte Bordoşiu-ba rendes lelkésznek. Isten áldása s a hivek megértő szeretete kisérje ifju lelkésztársainkat a szép munkamezőn, a hivatásteljesités megadott áldott alkalmán.

Teol. Akadémia estélye. A Teol. Akadémia március hó 14-én, d. u. 6 órai kezdettel az unitárius kollégium disztermében akadémiai estélyt tart, amelyen énekelni fog az akadémiai ifjuság dalárdája Ütő Lajos zenetanár vezetésével. Megnyitó beszédet tart Gálfi Lőrinc teol. akad. tanár. A „Kereszténység és unitárizmus" cimen felolvas Vári Albert dékán. Szaval Sebe Ferenc teol. akadémiai hallgató. Az érdekesnek igérkező estélyre felhivjuk a közönség figyelmét.

Egy tévedés helyreigazitása. Lapunk januári számának 2-ik lapján megemlékeztünk Fülöp Mózes és nejének karácsonyi ajándékáról. E megemlékezés utolsó soraiban azt irtuk, hogy nevezett lelkész a Főtanácsról való elmaradását 500 lei adománnyal mentette ki. Midőn ny. lelkész afia jelentette, hogy itt tévedésről van szó, megtudtuk, hogy az 500 leit adományozó nem ő, hanem névtársa: *Fülöp Mózes* mediaşi gondnok afia volt. Midőn a név azonos voltából következett tévedésünket helyreigazitjuk, e tárgyban kifejezett elismerésünket Fülöp Mózes v. gondnok hitbeli testvérünk cimére irányitjuk.

A Dávid Ferenc Egylet kebelében müködő szervezetek (ifj. körök, dalkörök, fuvószenekar stb.) az anyaegyletnek rendes tagjai, müködésükről minden évben jelentést kell tegyenek az anyaegyletnek és a tagsági dijat be kell fizetniök minden évben. Ajánlatos az 1000 lei örökös alapitói dijnak a befizetése, mert akkor véglegesen el lesz intézve a tagsági dij ügye.

Szerkesztői üzenetek. *K. S.* Tartalmas cikkét vettük. Jelen számunkban nem fért be, a jövő számban egész terjedelmében jönni fog. Ha beleegyezik, a korekturát mi fogjuk átjavitani, mert a levelezés hosszu időbe kerül. Ha kivánja azonban okvetlenül elküldjük. — *K. D.* Köszönjük, folytatását várjuk. — *M. A.* Felolvasását jövő számban hozzuk. — Nyugtázást jan. 21-től febr. 20-ig jövő számban.

Az „Unitárius Közlöny" megjelenik havonta.
Szerkesztő: Benczédi Pál.
Tipografia „PALLAS" könyvnyomda Cluj, Str. Vlahuţa 3.